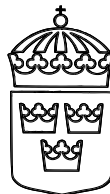

Kommittédirektiv

Tillämpningen av reglerna om förverkande
av utbyte av brottslig verksamhet

Dir.
2013:14

Beslut vid regeringssammanträde den 7 februari 2013

Sammanfattning

Sedan den 1 juli 2008 finns det i 36 kap. brottsbalken en bestämmelse om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet (s.k. utvidgat förverkande). Bestämmelsen innebär att det i vissa fall är möjligt att förverka även utbyte som kommer från annat brottsligt handlande än det som den tilltalade döms för. Den innebär också att sambandet mellan egendomen och den brottsliga verksamheten inte behöver styrkas fullt ut. I stället är det tillräckligt att åklagaren uppfyller ett lägre ställt beviskrav.

En särskild utredare ska redovisa hur reglerna om utvidgat förverkande har tillämpats och mot bakgrund därav utvärdera bl.a. om tillämpningen har visat på problem eller svårigheter med regleringen.

Med utgångspunkt i resultatet av utvärderingen och regeringens ståndpunkt att utvidgat förverkande ska vara ett kraftfullt redskap i kampen mot organiserad brottslighet ska utredaren lämna förslag till författningsändringar, om det finns behov av sådana ändringar.

Uppdraget är ett led i det fortlöpande arbete som regeringen bedriver för att dels följa upp insatserna mot grov organiserad brottslighet, dels skapa ett effektivare rättsväsende. Det ska redovisas senast den 28 februari 2014.

Reglerna om utvidgat förverkande

Innebörd

Bestämmelser om förverkande av utbyte av brott finns i 36 kap. brottsbalken.

Med utbyte av brott menas både konkret egendom som någon kommit över genom brott och det uppskattade värdet av det som åtkommit. Att utbytet förverkas innebär att brottslingen berövas egendomen eller att han eller hon blir skyldig att betala ett angivet belopp till staten. Beslut om förverkande av utbyte av brott fattas av domstol.

Med tidigare regler var det bara möjligt att förverka utbyte av just det brott som en person dömdes för. Det krävdes dessutom att det var fullt bevisat att egendomen härrörde från det brottet.

Genom en ny bestämmelse som trädde i kraft den 1 juli 2008 – 36 kap. 1 b § brottsbalken – blev det i vissa fall möjligt att förverka också utbyte som kommer från en inte närmare preciserad *brottslig verksamhet*, alltså även annat brottsligt handlande än det som personen döms för (prop. 2007/08:68). Bestämmelsen innebär också att sambandet mellan egendomen och den brottsliga verksamheten inte behöver styrkas fullt ut. I stället är det tillräckligt att åklagaren uppfyller ett lägre ställt beviskrav.

Den nya förverkandeformen – som ofta kommit att kallas utvidgat förverkande – gjorde att förutsättningarna att förverka brottsvinster förbättrades. Detta var ett viktigt led i regeringens mobilisering mot den grova organiserade brottsligheten.

Vad kan utlösa en talan om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet?

Utvidgat förverkande kan beslutas när någon döms för ett brott som enligt sin straffskala kan ge sex års fängelse eller mer. Exempel på sådana brott – som här kallas förverkandeutlösande brott – är rån, grovt bedrägeri, grovt koppleri och grovt narkotikabrott.

Utvidgat förverkande kan också tillgripas när någon döms för vissa särskilt angivna brott som är allvarliga utan att för den

skull träffas av straffskaleavgränsningen. Bland dessa brott finns narkotikabrott och människosmuggling samt koppleri som inte är ringa.

Ytterligare en förutsättning för förverkande är att det förverkandeutlösande brottet har varit av sådant slag att det kunnat ge ekonomiskt utbyte.

Vad förverkandet får avse

Utvidgat förverkande medger förverkande av egendom som utgör utbyte av brottslig verksamhet. Det fordras alltså inte att det som förverkas kan knytas till ett visst konkret brott. Inte heller krävs för förverkande att den som döms för det förverkandeutlösande brottet själv varit delaktig i eller haft kännedom om den brottsliga verksamheten. Liksom vid andra former av utbytesförverkande kan beslutet innebära att den som drabbas av förverkandet antingen berövas egendomen eller att han eller hon blir skyldig att betala ett belopp till staten.

Hur beviskravet är utformat

Det är åklagaren som har bevisbördan för att den egendom som yrkas förverkad utgör utbyte av brottslig verksamhet. För att utvidgat förverkande ska få användas krävs dock inte att åklagaren fullt ut kan styrka detta samband. I stället är det tillräckligt att det framstår som klart mera sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet.

Hos vem kan utvidgat förverkande ske?

Utvidgat förverkande kan enligt 36 kap. 5 a § brottsbalken ske hos den dömda samt hos den som genom bodelning, arv, testamente eller gåva förvärvat egendomen av den dömda.

Även den som på annat sätt förvärvat egendomen av den dömda och då vetat om eller haft skälig anledning att anta att den utgjorde utbyte av brottslig verksamhet kan träffas av förverkande.

Förverkande kan också ske hos en juridisk person som förvärvat egendomen av den dömda och som genom sin ställföre-

trädare haft vetskap om eller skäligen anledning att anta att egendomen hade samband med brottslig verksamhet.

Hur förs en talan om utvidgat förverkande?

En talan om förverkande mot den som åtalas för det förverkandeutlösande brottet ska alltid väckas i samband med åtalet. En sådan talan kan inte avskiljas för handläggning i särskild ordning. Förverkandefrågan måste alltså avgöras samtidigt som domstolen tar ställning till åtalet i övrigt.

En talan mot någon annan än den som åtalas för det förverkandeutlösande brottet ska däremot alltid väckas i särskild ordning. En sådan talan ska väckas inom ett år från det att domen i målet om det förverkandeutlösande brottet vann laga kraft. Bestämmelser om förfarandet finns i lagen (2008:369) om förfarandet vid förverkande av utbyte av brottslig verksamhet i vissa fall.

Möjlighet till jämkning och eftergift

Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet får inte beslutas om det är oskäligt. En möjlighet för domstolen att helt underlåta förverkande eller att besluta om partiellt förverkande finns därför.

Behovet av en utredning

Den formella grunden för införandet av bestämmelserna om utvidgat förverkande var Sveriges förpliktelse att genomföra rådets rambeslut (2005/212/RIF) av den 24 februari 2005 om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott. Som en av flera utgångspunkter för genomförandet angav regeringen (se prop. 2007/08:68 s. 52) att det inte var meningsfullt att införa en ny förverkandeform som riskerade att få bara begränsat genomslag. I stället borde arbetet inriktas på att skapa så goda förutsättningar som möjligt för att utvidgat förverkande skulle bli ett användbart och verkningsfullt redskap i kampen mot allvarlig vinningsbrottslighet. Enligt regeringen innebar

detta att det måste finnas en beredskap att vid utarbetande av den nya regleringen gå utöver vad rambeslutet krävde. Så skedde också i ett flertal hänseenden.

Med reglerna om utvidgat förverkande har de brottsbekämpande myndigheterna fått ett nytt redskap i kampen mot allvarlig brottslighet. Eftersom det är viktigt att detta redskap är kraftfullt, finns det anledning att nu redovisa och utvärdera hur förverkandeformen har tillämpats. Detta är ett led i det fortlöpande arbete som regeringen bedriver för att dels följa upp insatserna mot grov organiserad brottslighet, dels skapa ett effektivare rättsväsende.

Till detta kommer att det inom Europeiska unionen för närvarande pågår förhandlingar om ett nytt direktiv om bl.a. förverkande av utbyte av brottslig verksamhet. Vid ett framtida utarbetande av de lagförslag som kommer att fordras för att genomföra detta direktiv är det av avgörande betydelse att ha tillgång till en initierad bedömning av förverkandeformens hittillsvarande användning.

Uppdraget

En särskild utredare ska redovisa och utvärdera hur bestämmelserna om utvidgat förverkande har tillämpats.

I uppdraget ingår att redovisa

- det antal i mål i domstol – angivet med så stor noggrannhet som möjligt – i vilka det prövats ett yrkande om utvidgat förverkande,
- vilken egendom eller vilka belopp som avsetts med yrkandena,
- vilka brott som varit förverkandeutlösande,
- hur beviskravet – ”klart mera sannolikt” – har tillämpats,
- hur möjligheten till jämkning och eftergift har utnyttjats,
- i vilken omfattning det förekommit att talan om utvidgat förverkande väckts mot någon annan än den

som åtalats för det förverkandeutlösande brottet, samt

- vilka åtgärder som vidtagits inom polismyndigheterna, Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten för att utbilda relevant personal om den nya förverkandeformen, och
- vilken arbetsmetodik som dessa myndigheter tillämpar vid utredning av förutsättningarna för utvidgat förverkande i enskilda fall.

Mot bakgrund av vad utredaren redovisat ska han eller hon utvärdera

- om tillämpningen av reglerna om utvidgat förverkande har visat på problem eller svårigheter med regleringen,
- om bestämmelserna om förundersökning i brottmål är ändamålsenliga för den utredning av förutsättningarna för utvidgat förverkande som måste föregå åklagarens yrkande och – om så inte är fallet – vilka bristerna är, och
- om det inneburit för- eller nackdelar att en talan om utvidgat förverkande hos den tilltalade alltid måste väckas i samband med åtalet och att det där efter saknas möjlighet att skilja av en sådan talan från rättegången.

Med utgångspunkt i resultatet av utvärderingen och regeringens ståndpunkt att utvidgat förverkande ska vara ett kraftfullt redskap i kampen mot organiserad brottslighet ska utredaren lämna förslag till författningsändringar, om det finns behov av sådana ändringar.

Arbetsformer och redovisning av uppdraget

Utredaren ska inhämta uppgifter från Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Domstolsverket om ärenden och mål som innefattat yrkande om utvidgat förverkande.

Utredaren ska också – så långt möjligt och lämpligt – kontakta åklagare och försvarare som medverkat i rättegångar där

yrkande om utvidgat förverkande förekommit och därvid inhämta deras synpunkter på förverkandefrågans utredning, hantering och avgörande.

Utredaren ska även i övrigt inhämta information och synpunkter från berörda myndigheter och andra aktörer, särskilt Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Domstolsverket, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket och Tullverket. Därtill ska utredaren följa förhandlingarna inom Europeiska unionen om ett nytt direktiv om bl.a. förverkande av utbyte av brottslig verksamhet.

Om utredaren lämnar förslag som innebär kostnadsökningar för det allmänna, ska han eller hon föreslå hur dessa ska finansieras.

Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2014.

(Justitiedepartementet)